

จากงานชาติพันธุ์วรรณนาของมิชชันนารีสู่งานเขียนชาตินิยม: กรณีศึกษา “The Tai Race: Elder Brother of the Chinese”¹

ดารุณี สมศรี

อาจารย์

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

daruneeso@nu.ac.th

รับบทความ: 8 สิงหาคม 2566

แก้ไขบทความ: 8 ตุลาคม 2566

ตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนตัวบทของงานเขียนเรื่อง “The Tai Race: Elder Brother of the Chinese” และบริบททางประวัติศาสตร์ที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนดังกล่าว ใช้การศึกษาด้วยการวิเคราะห์ตัวบท โดยศึกษาจากงานเขียนเรื่อง “The Tai Race: Elder Brother of the Chinese” ของวิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ (William Clifton Dodd) และงานที่ได้รับการแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยตั้งแต่ทศวรรษ 2460-2510

ผลการศึกษาพบว่า การแปลงานชิ้นนี้จากภาษาอังกฤษสู่ภาษาไทยในระหว่าง พ.ศ.2467-2474 มีการเลือกแปลเฉพาะเนื้อหาที่สัมพันธ์กับคนไทย มีการใช้ “ไทย” แทนที่ “ไท” และเน้นที่ความเป็นชนชาติและชาติพันธุ์ สร้างคำอธิบายเกี่ยวกับชนชาติไทยเพิ่มเติมลงในเนื้อหา รวมทั้งการอธิบายโดยนำความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่เพิ่มในตัวบท ก่อให้เกิดวาทกรรมเรื่อง “ความยิ่งใหญ่ของชนชาติไทย” และสอดคล้องกับนโยบายการสร้างรัฐชาติแบบใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม

คำสำคัญ: ไทย, ไท, ชาตินิยม, ชาติพันธุ์

¹ งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

From Missionaries' Ethnography to Nationalist Writings: A Study of “The Tai Race: Elder Brother of the Chinese”

Darunee Somsri

Lecturer

Department of History, Faculty of Social Sciences,

Naresuan University

daruneeso@nu.ac.th

Received: August 8, 2023

Revised: October 8, 2023

Accepted: October 25, 2023

Abstract

The objective of this research is to study the change of the text in “The Tai Race: Elder Brother of the Chinese” by William Clifton Dodd and the historical context inferred that changing. Textual analysis of the translated writings composing during 1910-1960s are methodologies of this study.

The result finds that the translation of this writing from English to Thai during 1910–1960s selected only the part related to Tai ethnic groups. In translation using a word “Thai” instead of “Tai” and mostly focusing on race and ethnicity. Besides, translated context also included modern nation state which caused a discourse of “The Glory of Thai racing” that related to the policy of building the new nation state after 1932 Siamese Revolution and the Nationalist policy during the Period of Pibunsongkhram.

Keywords: Thai, Tai, Nationalism, Ethnicity

บทนำ (Introduction)

การศึกษางานเขียนและบทบาทของมิชชันนารีในสยามแม้จะมีเป็นจำนวนมากแต่ก็มักจะเป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายผลกระทบเชิงการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ของสยามเป็นสำคัญ อาทิ อิทธิพลต่อการขยายตัวของการศึกษา การแพทย์และเทคโนโลยี เช่น บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันในการจัดการศึกษาศรีไทย: กรณีศึกษาโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ระหว่าง พ.ศ. 2417-2500 ของอุ๋นใจ ปฎิมาประกร (2549) หรือ มิชชันนารีอเมริกันกับการสร้างชุมชนชาวคริสต์ในล้านนาช่วงสมัยของการปรับเปลี่ยนทางสังคม พ.ศ.2410–2467 ของประสิทธิ์ พงศ์อุดม (2550) ในขณะที่งานศึกษาเกี่ยวกับมิติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลสยามและกลุ่มมิชชันนารีมีไม่มากนัก เช่น งานของชาลี เอื้อไพบูลย์ (2555) เรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างมิชชันนารีอเมริกันกับกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมเชียงใหม่ พ.ศ. 2410-2484 ที่ชี้ให้เห็นว่ามิชชันนารีอเมริกันในเชียงใหม่ใช้ “ความรู้สมัยใหม่” ที่ตนเองครอบครองเป็นอำนาจในการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ และได้ประโยชน์ทั้งการได้รับการยอมรับทางสังคมในฐานะชนชั้นนำและการสนับสนุนทางการเมือง ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการเผยแผ่ศาสนา ในขณะที่วงกลุ่มคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับมิชชันนารีต่างก็ได้รับประโยชน์แตกต่างกันออกไปตามสถานะ เช่น กลุ่มชาวพื้นเมืองบางกลุ่มก็ได้รับการอุปถัมภ์จากมิชชันนารีแทนที่ระบบมูลนายเดิมที่เปลี่ยนแปลงไป รัฐได้ประโยชน์จากการขยายตัวของกิจกรรมทางการแพทย์และการศึกษาของมิชชันนารีที่เป็นประโยชน์ต่อการขยายอำนาจทางการเมืองของสยามในขณะนั้น

แนวคิดเรื่องการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การเผยแผ่ศาสนาของมิชชันนารีอเมริกันนี้ได้รับการศึกษาโดย Emily Conroy-Krutz ในงานเรื่อง *Christian Imperialism: Converting the World in the Early American Republic* และชี้ให้เห็นว่ากลุ่มมิชชันนารีอเมริกันที่ออกไปเผยแผ่ศาสนาภายนอกประเทศมีแนวคิดจักรวรรดินิยมและใช้วิธีการเช่นเดียวกับมิชชันนารีของรัฐจักรวรรดินิยมอื่น ๆ ที่มองว่าตนเองคือผู้ที่มีความเหนือกว่าทั้งด้านอารยธรรมและการเมือง การใช้อำนาจของเจ้าจักรวรรดินิยมเพื่อเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อการเผยแผ่ศาสนาเป็นวิธีการหนึ่งที่พบอย่างแพร่หลาย โดยอ้างอิงทั้งจากอำนาจรัฐของสหรัฐอเมริกาและอำนาจของผู้ปกครองจักรวรรดินิยมที่มิชชันนารีอเมริกันเข้าไปเผยแผ่ศาสนา เช่น อำนาจของอังกฤษในสิงคโปร์และอินเดีย (Conroy-Krutz, 2015) เป็นต้น งานชิ้นนี้สอดคล้องกับงานของชาลี (2555) ที่อธิบายความเป็นพันธมิตรกันระหว่างรัฐบาลสยามและมิชชันนารีอเมริกันในเชียงใหม่ โดยมิชชันนารีอเมริกันได้ประโยชน์จากอำนาจของสยามที่ช่วยอำนวยความสะดวกและปกป้องมิชชันนารีกรณีที่เกิดปัญหากับผู้ปกครองท้องถิ่น ส่วนรัฐบาลสยามได้ประโยชน์ “ความทันสมัย” ต่าง ๆ ที่มิชชันนารีนำเข้ามาใช้ในสังคม

อีกหนึ่งประเด็นเกี่ยวเนื่องกับมิชชันนารีในสังคมไทยที่มีการศึกษาคือทัศนคติของมิชชันนารีต่อผู้คนและสังคมวัฒนธรรมของชาวพื้นเมือง มิชชันนารีโปรเตสแตนต์กลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในไทยคือ คณะพรอสบิทีเรียนจากสหรัฐอเมริกา ที่ได้จัดตั้งศูนย์กลางการเผยแผ่ศาสนาที่เชียงใหม่ เพื่อเผยแผ่คำสอนในกลุ่ม “ชาวลาว” ซึ่งเป็นชื่อเรียกผู้คนในล้านนาที่มีมิชชันนารีรับมาจากสยาม (เตือนใจ ไชยศิลป์, 2539) วัฒนธรรมร่วมประการหนึ่งที่สำคัญของชาวล้านนาเหล่านี้ที่มีมิชชันนารีสนใจเป็นพิเศษคือการมีตัวเขียนร่วมกันในชาวลาวบางกลุ่ม ซึ่งคือรูปแบบการเขียนของตัวเมืองล้านนาที่แพร่ไปกับพุทธศาสนา มิชชันนารีพิจารณาว่าภาษามีวัฒนธรรมภาษาเขียนนี้บ่งบอกถึงระดับอารยธรรมที่สามารถฝึกฝนขัดเกลาได้ และเป็นหนึ่งในเหตุผลสำคัญที่ทำให้มิชชันนารีอเมริกันขยายงานในมิชชันของตนที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เชียงใหม่ออกไปตามคน “ลาว” ที่มีภาษาเขียนแบบตัวเมืองล้านนาครอบคลุมพื้นที่ทั้งมณฑลพายัพของสยาม และเดินทางสำรวจพบว่ามียุคกลุ่มคนที่ใช้ภาษาเดียวกันนี้อยู่ในบางส่วนของจีนและพม่าของอังกฤษด้วย ด้วยเหตุนี้มิชชันนารี

ที่ทำงานในมณฑลพายัพจึงเดินทางสำรวจเพื่อศึกษาสู่ทางในการเผยแผ่ศาสนาไปตามเขตที่มี “ชาวลาว” ตั้งถิ่นฐานอยู่ ทั้งในมณฑลพายัพของสยาม รัฐฉานของพม่า ลาวและเวียดนามทางตอนเหนือ รวมถึงจีนตอนใต้และตะวันตกเฉียงใต้ เป็นที่มาของงานเขียนชาติพันธุ์วรรณนาของมิชชันนารีที่สร้างคุณูปการต่อการศึกษาในหลากหลายมิติ เช่น ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ มานุษยวิทยา ภูมิศาสตร์ ฯลฯ

ในบรรดางานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนาเหล่านี้ งานที่โดดเด่นชิ้นหนึ่งคือ งานเขียนเรื่อง “*The Tai Race: Elder Brother of the Chinese*” ของวิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ หรือ “หมอดอดด์” (William Clifton Dodd) (การกล่าวถึงงานเขียนนี้ต่อไปจะใช้ชื่อ *The Tai Race*) สมาชิกของมิชชันนารีคณะเพรสไบทีเรียนที่ใช้เวลาประจำที่สถานีเชียงรายเป็นส่วนใหญ่ในชีวิตการทำงาน เมื่อพิจารณาจากการเผยแพร่เนื้อหาของงานชิ้นนี้ทั้งฉบับภาษาอังกฤษของดอดด์เอง และฉบับแปลเป็นภาษาไทยที่มีมาโดยตลอดตั้งแต่ทศวรรษ 2460 จนถึง พ.ศ.2562 ในชื่อ “ชนชาติไทย” และ “ไทย” และรวมพิมพ์อยู่ในงานอื่น ๆ รวมไม่น้อยกว่า 15 ครั้ง เนื้อหาของการจัดพิมพ์แต่ละครั้งแม้จะมีประเด็นหลักใกล้เคียงกัน แต่ก็พบความแตกต่างของสาระที่การพิมพ์แต่ละครั้งต้องการสื่อสารต่างกันด้วย ภาษาที่ใช้ก็มีความแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย ความแตกต่างเช่นนี้ทำให้งานชิ้นนี้ได้รับการตีความและนำไปใช้หลากหลาย

The Tai Race ยังได้รับการนำไปเป็นประเด็นศึกษาต่อในแวดวงวิชาการ และได้รับการยอมรับว่ามีอิทธิพลใน 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรกคืออิทธิพลต่อการศึกษาด้าน “ไทศึกษา” เพราะเป็นการบันทึกเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่กว้างขวางและกินเวลาของการสำรวจหลายปี มีการจัดจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งภาษาและวัฒนธรรมที่พบขณะสำรวจออกอย่างละเอียด ดังงานเขียนเรื่อง “*ชนชาติไทยของหมอดอดด์ในการรับรู้ของคนไทย*” ที่ระบุถึงความสำคัญของงานนี้ในฐานะบันทึกที่แสดงถึงความหลากหลายของผู้คน ที่มีคุณูปการต่อการศึกษาด้านภาษาศาสตร์และกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าและจีนตอนล่าง (ทองแถม นาถจำนง, 2552, หน้า 7-8) อิทธิพลอีกประการหนึ่งของงานชิ้นนี้คือมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การเมืองด้วยการสร้างความคิดชาตินิยมให้แก่สังคมไทยในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งถึงทศวรรษ 2510 (William Clifton Dodd, 1996, p.IX) หัวข้อที่ได้รับการถกเถียงอย่างต่อเนื่องคือถิ่นกำเนิดของคนไทยอยู่ที่ไหนและ *The Tai Race* เป็นหนึ่งในแหล่งข้อมูลที่ถูกหยิบยกมาอ้างอิง (ฉลอง สุนทรวาณิชย์, 2533, หน้า 3-4) อุดมการณ์ชาตินิยมทางเชื้อชาติที่รัฐไทยสร้างขึ้นนี้ยังส่งผลกระทบต่อรัฐเพื่อนบ้านของไทยที่ตอบโต้บรรดาธิบายเรื่องการกระจายตัวครอบคลุมหลายประเทศของกลุ่มคนที่พูดภาษาไทยในงานชาติพันธุ์วรรณนาต่าง ๆ ดังกรณีจีนที่การผลิตชุดคำอธิบายในเชิงวิชาการที่จัดจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ออกมาหลากหลายชิ้น และมีนโยบายผสมกลมกลืนกลุ่มชาวจ้วงให้เข้ากับอัตลักษณ์ความเป็นชาติของจีน (Somrak Chaisingkananont, 2555, pp.27-29) และกรณีของลาวที่รัฐไทยมีปฏิบัติการทางการเมืองเพื่อลบชื่อ “ลาว” ออกจากคำเรียกชื่อกลุ่มคนในประเทศ แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงยึดโยง “ชาวลาว” ว่าเป็นส่วนหนึ่งของไทย (Soren Ivarsson, 2008, p.73)

จากความสำเร็จและผลกระทบของ *The Tai Race* ดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาเนื้อหาของงานดังกล่าวที่แปลเป็นภาษาไทยว่าเนื้อหามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงตัวบทนี้สัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์อย่างไร จึงทำให้สถานะของงานเขียนเรื่อง “*The Tai Race: Elder Brother of the Chinese*” เปลี่ยนแปลงจากงานชาติพันธุ์วรรณนาของมิชชันนารีไปสู่การเป็นงานเขียนที่มีอิทธิพลต่อความคิดชาตินิยมในไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงตัวบท (text) ของงานเขียนเรื่อง “*The Tai Race: Elder Brother of the Chinese*” และงานที่แปลและเรียบเรียงขึ้นเป็นภาษาไทยจากงานชิ้นนี้ ตั้งแต่ทศวรรษ 2460 ถึง 2510

2. เพื่อศึกษาบริบท (context) ทางประวัติศาสตร์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวบทของงานเขียนเรื่อง “*The Tai Race : Elder Brother of the Chinese*” และงานที่แปลและเรียบเรียงขึ้นเป็นภาษาไทยจากงานชิ้นนี้ ตั้งแต่ทศวรรษ 2460 ถึง 2510

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสารโดยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) งานเขียนเรื่อง “*The Tai Race : Elder Brother of the Chinese*” ของวิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ (William Clifton Dodd) และงานที่ได้รับการแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยตั้งแต่ทศวรรษ 2460-2510 ในชื่อ “ชนชาติไทย” และ “ไทย” เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของตัวบทแต่ละฉบับ ซึ่งประกอบด้วย

1. การแปลโดยหลวงนิเทศนิสร (ฮวดหลี หุดะโกวิท) ที่ตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ในวารสารวิทยาจารย์ ระหว่าง พ.ศ.2466-2474

2. ชนชาติไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ.2474

3. ไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ.2482

4. ไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ.2483

5. งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ.2499

6. งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ.2504

7. ไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ.2505

8. ไทย ที่พิมพ์รวมใน “ประมวลเรื่องชนชาติไทย” ฉบับพิมพ์ พ.ศ.2512

9. *The Tai Race: Elder Brother of the Chinese* ฉบับภาษาอังกฤษ

หลังจากนั้น ใช้การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงตัวบทมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงบริบททางประวัติศาสตร์ของไทย โดยศึกษาจากงานวิชาการต่าง ๆ และเอกสารชิ้นต้นที่เป็นบันทึกและนโยบายของรัฐ

โดยการวิจัยนี้ใช้แนวคิดเรื่องบทบาทของภาษาในปริภูมิสาธารณะ (Public Sphere) จากหนังสือเรื่อง *Imagined Communities : Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (Benedict Anderson, 2006) ที่อธิบายถึงบทบาทของภาษาผ่านสิ่งพิมพ์ในยุคทุนนิยมการพิมพ์ที่หล่อหลอมและสร้างสำนึกในกลุ่มผู้อ่านให้เกิดสำนึกร่วมและเป็นเงื่อนไขให้เกิดความเป็นชุมชนระดับชาติ โดยในบทความนี้ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่าบทบาทของภาษาในตัวบทของ *The Tai Race* ทั้งในต้นฉบับภาษาอังกฤษและฉบับแปลเป็นภาษาไทยได้รับการผลิตขึ้นเพื่อส่งสารไปยังผู้อ่านและสร้างเงื่อนไขให้เกิดความเป็นชุมชนของชาวคริสต์ในกรณีเมื่อแรกงานชิ้นนี้ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นในต้นฉบับภาษาอังกฤษ และต่อมาเมื่อรัฐไทยและกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคมนำไปแปลเป็นภาษาไทยสะท้อนให้เห็นการสร้างชุมชน “ชาติ”

ผลการวิจัย (Research Results)

ภูมิหลังความเป็นมาของงานเขียนเรื่อง "The Tai Race : Elder Brother of the Chinese"

มิชชันนารีของนิวยอร์กโปรเตสแตนต์เข้ามากรุงเทพฯ ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2371 และนับแต่นั้นมาได้มีความสัมพันธ์กับสยามในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำวิทยาการและความทันสมัยต่าง ๆ เข้าสู่สยามโดยมิชชันนารีอเมริกันคณะเพรสไบทีเรียนนับว่าเป็นกลุ่มที่มีความโดดเด่นในด้านการปฏิสัมพันธ์กับสยาม ที่ทั้งสองฝ่ายต่างพึ่งพาอาศัยกัน โดยสยามยินยอมให้มิชชันนารีอเมริกันทำพันธกิจของตนได้ในส่วนที่ไม่ผิดกระทบต่ออำนาจทางสังคม ขณะเดียวกันก็ตอบสนองผลประโยชน์ของผู้นำสยามได้เช่นกัน เช่น การรับวิทยาการการพิมพ์ การแพทย์ และการศึกษาศาสนาใหม่จากมิชชันนารี ในขณะที่ผู้นำสยามอนุญาตให้มิชชันนารีเผยแผ่ศาสนาในดินแดนของตนได้ (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2533)

เมื่อมิชชันนารีเข้าไปเผยแผ่ศาสนา ความสนใจใคร่รู้ต่อดินแดนและเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์เป็นคุณลักษณะจำเป็นที่มิชชันนารีทุกคนที่จะต้องศึกษาภาษาวัฒนธรรมของชาวพื้นเมือง การออกเดินทางสำรวจและเผยแผ่ศาสนาในหมู่ชาวพื้นเมืองที่อยู่ห่างออกไปและจดบันทึกข้อมูลเหล่านั้นไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อการทำงานทางศาสนา เช่นเดียวกันกับเมื่อมิชชันนารีคนแรกคือเดเนียล แมคกิลวารี เดินทางเข้าสู่เชียงใหม่และจัดตั้งมิชชันล่าว (Lao Mission) เพื่อปฏิบัติพันธกิจเผยแผ่ศาสนาในเขตล้านนา การศึกษาหาความรู้ต่อล้านนาจึงเกิดขึ้น การที่มิชชันนารีอเมริกันได้ให้ความสนใจต่อดินแดนแห่งใดแห่งหนึ่งย่อมมีการรับรู้ข้อมูลและลักษณะของดินแดนนั้น ซึ่งจะเป็นการสร้างมโนคติและท่าทีในการปฏิบัติภารกิจของตน ดังนั้น การที่จะเข้าใจถึงลักษณะการปฏิบัติงานของมิชชันนารีอเมริกันต่อสังคมล้านนาจึงต้องมีการศึกษาถึงการ “รับรู้” เรื่องราวต่าง ๆ ที่เชื่อว่าจะเป็นข้อมูลสำหรับมิชชันนารีในการวางแผนหรือ กำหนดแนวทางเพื่อสนองต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่ศาสนาที่ตั้งไว้

การรับรู้เกี่ยวกับล้านนาของมิชชันนารีอเมริกันเกิดขึ้นหลังจากมิชชันนารีอเมริกันได้เดินทางมาสู่สยามแล้ว เนื่องจากแหล่งข้อมูลของชาวตะวันตกทั้งโดยนักการทูต พ่อค้า นักผจญภัย นักสำรวจ และอื่น ๆ ในสมัยนั้นยังไม่สามารถแยกแยะและเข้าใจดินแดนที่เป็นส่วนย่อยของอาณาจักรสยามได้อย่างถูกต้องชัดเจน อีกทั้งข้อมูลความรู้บางอย่างยังไม่แพร่หลายหรือสามารถเข้าถึงได้ เมื่อมิชชันนารีอเมริกันคณะแรกเข้ามาถึงสยาม ใน พ.ศ. 2374 ไม่ได้มีความรู้หรือให้ความสนใจต่อดินแดนล้านนา ภาพที่รับรู้อย่างกว้าง ๆ ตามทัศนคติของมิชชันนารีอเมริกันก็คือดินแดนสยามที่เป็น “สนาม” สำหรับการนำคริสต์ศาสนาเข้ามาแทนที่ศาสนาและความเชื่อเดิม ตามคติความคิดที่เป็นการนำแสงสว่างแห่งปัญญาและความเจริญแบบคริสต์ศาสนาเข้ามาแทนที่ความล้าหลัง ขบถความมืดบอดทางปัญญาและสภาพไร้ความหวัง ดังการรับรู้เรื่องสยามของแมคกิลวารีที่เกิดขึ้นในดินแดนอเมริกาผ่านสื่อการพิมพ์และการบรรยายของมิชชันนารีอเมริกันประจำสยามที่กลับไปกระตุ้นและชักชวนให้คนอเมริกันหนุ่มสาวอุทิศตนเป็นมิชชันนารี (ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, 2550) รวมทั้งแมคกิลวารีเองเมื่อเดินทางขึ้นสู่เชียงใหม่ก็ได้มีการสำรวจและเรียนรู้ผู้คน และได้กล่าวถึงคนในเชียงใหม่ว่าแม้จะลักษณะภายนอกและการแต่งตัวไม่ประณีตเท่าชาวสยาม แต่คนจริงใจและถือในเรื่องศาสนามาก (เดเนียล แมคกิลวารี, 2544, หน้า 71-72)

วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ (William Clifton Dodd) เป็นมิชชันนารีหรือหมอสอนศาสนาชาวอเมริกัน ที่เดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ และเดินทางไปปฏิบัติพันธกิจที่มิชชันล่าว ก่อนที่ต่อมาไปประจำอยู่ที่สถานีเชียงรายได้ถึง 32 ปี (พ.ศ. 2429 – 2461) ได้เดินทางไกลสำรวจดินแดนทางตอนเหนือของสยาม เข้าไปในรัฐฉานของพม่าและเลยเข้าไปยังจีนตอนใต้และเวียดนามตอนเหนือ โดยเริ่มต้นจากเชียงรายได้ผ่านเชียงตุง

เข้าสิบสองปันนา ยูนนาน ไปจนถึงฝั่งทะเลที่กวางตุ้ง โดยรายการเดินทางสำรวจตลอดเวลาอันยาวนานถึง 21 ปี เริ่มเดินทางตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2440 จนถึงสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2461 (บุญยงค์ เกศเทศ, 2552, หน้า 4-8.)

จากกรณีของดอดด์จะพบว่าการเดินทางสำรวจกินเวลาส่วนใหญ่ในชีวิตการทำงาน ทั้งนี้การเดินทางเหล่านี้มิใช่การสำรวจสถานที่เพียงอย่างเดียว จุดมุ่งหมายสำคัญคือการเดินทางเพื่อเข้าถึงกลุ่มชาวพื้นเมืองที่เป็นเป้าหมายของการเผยแผ่ศาสนาของมิชชันนารีด้วย ในระหว่างการเดินทางจึงมีการเทศนาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ไปด้วย นอกจากนั้นการเดินทางของมิชชันนารีในลาวมิชชันที่ไม่จำกัดเฉพาะในเขตแดนของสยามแต่สัมพันธ์กับเป้าหมายในการเผยแผ่ศาสนาที่ต้องการดำเนินงานกับกลุ่ม “ชาวลาว” เพราะวิธีการหนึ่งที่สำคัญของมิชชันนารีคือกลุ่มคนที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์จะต้องเข้าถึงศาสนาได้ด้วยการอ่านคัมภีร์ด้วยตนเอง เจื่อนไขการรู้ภาษาเขียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวคริสต์ มิชชันนารีจึงมุ่งให้การศึกษาแก่กลุ่มคนที่เป็เป้าหมายของการเผยแผ่ศาสนาของตน ในกรณีของลำนานัน มิชชันนารีมีการรับรู้ว่ชาวพื้นเมืองของลำนานาที่เรียกว่า “ลาว” มีวัฒนธรรมของตนเอง รวมถึงมีภาษาพูดและภาษาเขียนของตนเองที่แตกต่างไปจากสยาม ในการเดินทางและศึกษาเกี่ยวกับลำนานา มิชชันนารีพบว่ามีกลุ่มคนที่พูดภาษาใกล้เคียงกับคำเมืองของลำนานา อยู่ในดินแดนทางตอนเหนือของลำนานาที่เป็นเขตอำนาจของอังกฤษ ฝรั่งเศสและจีน ดังนั้นเป้าหมายในการเผยแผ่ศาสนาสู่ชาวพื้นเมืองของมิชชันนารีจึงมุ่งเป้าไปยังกลุ่มคนที่พูดภาษาแบบเดียวกับคน “ลาว” ในลำนานาเหล่านี้ด้วย การเดินทางสำรวจของดอดด์เป็นหนึ่งในภาระที่หนักหน่วงให้ถึงถึงความกระตือรือร้นที่จะเข้าถึงกลุ่มคนที่มีความใกล้เคียงลาวเหล่านั้น ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทที่อยู่ในรัฐฉานของพม่าจีนตอนใต้และตั้งเกียของฝรั่งเศส

ดอดด์ได้เขียนหนังสือเพื่อบอกเล่าประสบการณ์การเดินทางของมิชชันนารีในกลุ่มคนไท ที่ให้รายละเอียดเรื่องชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของกลุ่มคนไท โดยเฉพาะการให้ข้อมูลเรื่องภาษาของชนกลุ่มนี้ แต่งานชิ้นนี้ยังไม่สำเร็จลุล่วง ดอดด์ได้ถึงแก่กรรมที่เชียงรุ่งในปี 2462 ภรรยาของดอดด์ซึ่งเคยร่วมเดินทางและปฏิบัติพันธกิจด้วยกันได้ดำเนินการเรียบเรียงต่อมา จนได้พิมพ์เป็นรูปเล่มเมื่อ พ.ศ. 2466 เป็นหนังสือ “The Tai Race -The Elder Brother of the Chinese” (William Clifton Dodd, 1996, p.IX)

งานเขียนของดอดด์มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทในด้านวิถีการดำเนินชีวิต ภูมิเวศ วัฒนธรรมความเชื่อและภาษา โดยพรรณนาสิ่งที่ประสบพบเห็นจากพื้นที่ภาคสนามที่สำรวจ เป็นที่น่าสังเกตว่างานเขียนนี้เริ่มต้นเนื้อหาด้วยการนำงานเขียนของนักวิชาการและนักสำรวจคนอื่น ๆ ในช่วงเวลานั้นมาอธิบายให้เห็นว่ามีกลุ่มคนที่พูดภาษาไทอาศัยอยู่ในพื้นที่อันกว้างขวาง เป็นการสร้างความเข้าใจให้ผู้อ่านยอมรับเนื้อหาที่ดอดด์จะอธิบายในส่วนต่อ ๆ มาว่าสอดคล้องกับการค้นพบของนักเขียนอื่น ๆ (William Clifton Dodd, 1996, pp.1-19) อย่างไรก็ตาม ดอดด์ยอมรับว่ากลุ่มคนไทไม่ได้มีความเป็นเอกภาพในแง่การตั้งถิ่นฐาน แต่กระจัดกระจายกันอยู่ และไม่ได้มีการไปมาหาสู่กัน (p.25)

ลักษณะเด่นในหนังสือ “The Tai Race -The Elder Brother of the Chinese” คือการให้ความสำคัญกับภาษาของกลุ่มคนที่พูดภาษาไท โดยได้เทียบคำศัพท์พื้นฐานให้เห็นว่าภาษาไทยของกลุ่มคน 13 กลุ่มมีความใกล้เคียงกันในระดับที่สามารถใช้สื่อสารกันได้รู้เรื่อง (1996, pp.XXVI-XXXIII) ดอดด์ยังเน้นถึงความเหมือนกันของภาษาไทยเป็นระยะ ๆ โดยเทียบเคียงกับคำเมืองที่ใช้ในลำนานา ดังกรณีเมื่อไปเผยแผ่ศาสนาในยูนนาน ดอดด์เล่าด้วยความตื่นตันว่าจากคำทั้งสิ้น 37 คำ มีเพียง 4 คำเท่านั้นที่แตกต่างไปจากภาษายวน (p.31)

ภาษายังสำคัญสำหรับดอดด์เพราะใช้เป็นเกณฑ์การแบ่งคนไทออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มที่ไม่มีตัวหนังสือเขียน (The Illiterate Tai) กลุ่มที่สองคือกลุ่มที่มีตัวหนังสือเขียน (The Literate Tai) เนื้อหา

ของหนังสือนำเสนอตามลำดับกลุ่มคนที่ไม่มีตัวอักษรเขียนที่แยกย่อยออกเป็นหลายกลุ่ม แล้วจึงตามด้วยกลุ่มคนที่มีตัวอักษรเขียนกลุ่มต่าง ๆ โดยจัดแบ่งตามพื้นที่ภูมิศาสตร์และความรู้ว่าคุณกลุ่มนั้น ๆ อพยพเข้าไปอาศัยในพื้นที่เหล่านั้นเมื่อใด แล้วจึงอธิบายไปยังกลุ่มอื่น ๆ ตามแนวคิดเรื่องลำดับเวลาการอพยพของคนไทยจากเหนือลงใต้ ในกลุ่มที่ไม่มีตัวหนังสือเขียนเนื้อหาจึงเริ่มจากไทในเสฉวนและไกวเจา (The Tai of Szechuan and Kweichow) ซึ่งเป็นข้อเสนอที่แพร่หลายในขณะนั้นว่าเป็นถิ่นดั้งเดิมของกลุ่มคนไทย แล้วจึงอธิบายถึงกลุ่มคนไทยที่ยังไม่เป็นที่รู้จักที่อยู่ระหว่างอินโดจีนและกวางสี ส่วนกลุ่มที่มีตัวหนังสือเขียนจะเริ่มจากกลุ่มไทเหนือและลื้อในสิบสองปันนา ไทเจิน ซานตะวันตก ลาว ยวนและสยามตามลำดับ (William Clifton Dodd, 1996, p.IX)

งานเขียนนี้ยังเน้นถึงพันธกิจการเผยแผ่ศาสนาในพื้นที่ที่สำรวจโดยเป็นเนื้อหาหลักในทุกบท อธิบายวิธีการทำงาน เช่น การแจกหนังสือคำสอนตามตลาดของเมืองต่าง ๆ ปัญหาอุปสรรคในการเดินทาง ความยากลำบากและความต้องการการสนับสนุนจากองค์กรในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

การปรับเปลี่ยนตัวบทของ “The Tai Race -The Elder Brother of the Chinese” การเผยแพร่งานเขียนเรื่อง “ชนชาติไทย” สู่สังคมไทย

หลังการพิมพ์เผยแพร่ของ “The Tai Race : Elder Brother of the Chinese” ของดอดด์ใน พ.ศ. 2466 หลวงนิเทศนิติสาร (ฮวดหลี หุดะโกวิท) ซึ่งรับราชการเป็นครูได้แปลงานชิ้นนี้ลงตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ในวารสารวิทยารจารย์ต่อเนื่องแต่ไม่ได้ติดต่อกันทุกฉบับ โดยตอนแรกพิมพ์ในวิทยารจารย์ ฉบับวันที่ 1 ก.พ. 2467 (คือ พ.ศ. 2468 ตามการนับปีแบบใหม่) และตอนที่ 17 ซึ่งเป็นตอนสุดท้ายลงพิมพ์ในฉบับวันที่ 15 ก.ค. 2474 รวมระยะเวลาราว 7 ปี นับเป็นความอุตสาหะของผู้แปลและบรรณาธิการวารสาร ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นว่างานแปลชิ้นนี้ได้รับความนิยมจากผู้อ่าน มีผู้ติดตามอย่างต่อเนื่อง แม้จะใช้ระยะเวลายาวนาน รวมทั้งบ่งบอกถึงการติดตามความรู้ใหม่ ๆ จากต่างประเทศ เพราะหลวงนิเทศนิติสารได้แปลงานชิ้นนี้หลังจากได้รับการตีพิมพ์ในภาษาอังกฤษเพียงราว 1 ปีเท่านั้น

เมื่อแรกแปลนั้นผู้แปลไม่ได้ตั้งชื่อภาษาไทย แต่เรียกชื่อตามภาษาอังกฤษว่า “ไทเรส” และใช้การตั้งชื่อขบถตามเนื้อหาที่กล่าวถึงคนไทยแต่ละกลุ่ม ซึ่งไม่ใช่การแปลตามเนื้อหาที่ถอดมาจากต้นฉบับ แต่เป็นการแปลแบบเก็บความ โดยเลือกเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับคนไทย หากเนื้อหาต้นฉบับที่เกี่ยวกับงานที่เผยแผ่ศาสนาของมิชชันนารีแต่ไม่เกี่ยวกับการอธิบายถึงกลุ่มคนไทจะไม่ได้รับการแปล เนื้อหาบางส่วนยังถูกขยายเพิ่มขึ้นหากเป็นกรณีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับคนไทย เช่น ตัดเนื้อหาบทที่ 1 The Annal of an Ancient Race ที่เป็นข้อเสนอเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของคนไทจากนักวิชาการและนักสำรวจต่าง ๆ ออกไป เนื้อหาของการแปลจึงมีน้อยกว่าหนังสือต้นฉบับภาษาอังกฤษ คือ ลดจาก 21 บท เหลือ 17 บท หนังสือฉบับแปลนี้เริ่มต้นด้วยการเน้นย้ำว่า “ถึงแม้ชนชาติไทยจะแยกออกเป็นหลายพวกหลายหมู่ต่าง ๆ กันก็ตาม แต่หาใช่เป็นมนุษย์ต่างชาติดังกันไม่ คือเป็นชนชาติเดียวกันทั้งสิ้น” (หลวงนิเทศนิติสาร, 2467, หน้า 160) ซึ่งแตกต่างไปจากต้นฉบับที่ระบุว่า “Far from being a homogenous people, the difference of the Tai race, scattered far and wide” (William Clifton Dodd, 1996, p.25) ฉบับแปลนี้จึงเน้นความเป็นคนไทยอันมีเอกภาพ แตกต่างจากต้นฉบับภาษาอังกฤษที่เพียงแต่ระบุถึงการตั้งถิ่นฐานของคนไทที่กระจัดกระจายกันในพื้นที่อันกว้างขวางและห่างไกลกัน

ทั้งนี้หนังสือในการแปลตอนแรกยังคงใช้ชื่อตามต้นฉบับว่า “ไทเรส” ที่มาจากส่วนหนึ่งของชื่อหนังสือต้นฉบับว่า “Tai Race” แต่ในเนื้อหาตอนต่อ ๆ มา แปลชื่อหนังสือเป็นภาษาไทยว่า “ชนชาติไทย”

(วิทยากรย์, 2467, หน้า 159-175.) มิใช่ race ในความหมายว่าชาติพันธุ์หรือเชื้อชาติ และไม่ใช้ “ไท” ที่หมายถึงกลุ่มภาษาวัฒนธรรม แต่ใช้ “ไทย” ที่หมายถึงประชากรและภาษาวัฒนธรรมของกลุ่มคนไทย ซึ่งคำว่า “ไทย” นี้ถูกใช้เรียกกลุ่มคนไทกลุ่มต่าง ๆ แทนที่การเรียกชื่อเฉพาะของกลุ่มคนตามแบบที่ต้นฉบับภาษาอังกฤษใช้ ดังตามที่ปรากฏในการตั้งชื่อเนื้อหาบทต่าง ๆ ทั้งนี้ การแปลครั้งนี้ยังคงโครงสร้างการเขียนต้นฉบับ แต่ใช้คำว่า “ไทย” นำหน้าชื่อทุกบท และตัดหรือข้ามเนื้อหาบางส่วนไป ดังนี้

บทที่ 1 ไทยในมณฑลเสฉวนและมณฑลไกวเจา

บทที่ 2 ไทยในแคว้นเชียงตุง

บทที่ 3 ไทยที่ถือพุทธศาสนาในมณฑลยูนนาน

บทที่ 4 ไทยที่ไม่มีหนังสือในมณฑลยูนนาน

บทที่ 5 ไทยในมณฑลกวางซี

บทที่ 6 ไทยแถบแม่น้ำแยงซี

บทที่ 7 เติร์ทางในมณฑลยูนนานเมื่อ ค.ศ. 1918

บทที่ 8 ไทยตังกี

บทที่ 9 ไทยจีน

บทที่ 10 ดินแดนที่ไม่มีใครรู้จัก

บทที่ 11 ไทยเหนือ

บทที่ 12 ไทยลื้อในสิบสองปันนา

บทที่ 13 ไทยเขิน

บทที่ 14 ซานตะวันตก

บทที่ 15 ลาว

บทที่ 16 ไทยยวน

บทที่ 17 สรุปความเรื่องชนชาติไทย

งานแปลเรื่อง “ชนชาติไทย” ของหลวงนิเพทย์นิติสรณ์นี้ได้รับการรวบรวมตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกเนื่องในงานศพนายหุ่นชีว์ บำรุงชีพ ในเดือนมกราคม พ.ศ.2474 (ตามการนับปีแบบเดิม) (หลวงนิเพทย์นิติสรณ์, 2474) เพียง 6 เดือนหลังจากงานแปลตอนสุดท้ายตีพิมพ์ในวารสารวิทยากรย์เมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2474 สะท้อนให้เห็นว่ามีความสนใจต่อหนังสือเล่มนี้มากพอสมควร และต่อมาใน พ.ศ. 2478 “ชนชาติไทย” ได้รับการตีพิมพ์อีกครั้งเนื่องในงานศพของนางนิเพทย์นิติสรณ์ (ทองคำ หุตะโกวิท) (หลวงนิเพทย์นิติสรณ์, 2520, คำนำ) ทั้งนี้การพิมพ์รวมเล่มทั้งสองครั้งนี้พบว่าการเปลี่ยนแปลงเรื่องตัวละครและคำเชื่อมบางคำที่ต่างจากไปจากการแปลลงในวิทยากรย์ เนื้อหาการเล่าเรื่องในการพิมพ์ครั้งนี้คงตามต้นฉบับจากฉบับแปลที่พิมพ์ในวิทยากรย์ มีการเปลี่ยนแปลงบางคำแต่ส่งผลต่อการเข้าใจเนื้อหาอย่างมีนัยสำคัญ คือ การตัดเรื่องการแบ่งกลุ่มคนไทโดยเกณฑ์การมีตัวหนังสือเขียนออก การพิมพ์ฉบับแปลนี้จึงไม่หยิบยกเรื่องการมีตัวเขียนมาเป็นประเด็นสำคัญ แต่ได้มีการจัดกลุ่มคนไทในยูนนานใหม่โดยนำการนับถือพุทธศาสนาเป็นเกณฑ์การแบ่ง (หลวงนิเพทย์นิติสรณ์, 2468, หน้า 784) แทนที่การมีตัวเขียนตามที่ต้นฉบับภาษาอังกฤษใช้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีการเพิ่มความหมายเรื่องนิยามความเป็นไทยให้กับกลุ่มคนไท สอดคล้องกับการเปลี่ยนจาก “พวกเขา” เป็น “ชนชาติไทย” รวมถึงการเพิ่มเติมคำอธิบายทางวัฒนธรรมที่เป็นวาทกรรมหลักของวัฒนธรรมคนไทย เช่น การตั้งถิ่นฐานตามที่ราบลุ่ม ซึ่งจะโยงไปสู่

การทำมาหากินด้วยการทำนา ในฉบับแปลในวิทยาสรรค์กล่าวถึงเพียงที่ “ลุ่ม” ไม่ใช่ “ที่ราบลุ่ม” ที่เป็นพื้นที่ทำนาของคนไทยในสยาม รวมถึงการตัดเนื้อหาที่เป็นการดำเนินงานของมิชชันนารีออกไป

การพิมพ์งานแปลของหลวงนิเทศน์นิสรศักดิ์ครั้งต่อมาเกิดขึ้นในปี 2482 โดยใช้ชื่อว่า “ไทย” ที่จัดพิมพ์โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ขณะนั้นจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งอธิการบดี เป็นผู้เขียนคำนำ (หลวงนิเทศน์นิสรศักดิ์, 2482) และต่อมาใน พ.ศ.2483 กระทรวงการต่างประเทศได้จัดพิมพ์ซ้ำอีกครั้ง (หลวงนิเทศน์นิสรศักดิ์, 2483) โดยทั้งสองฉบับยังคงโครงสร้างแบบเดียวกับ “ชนชาติไทย” ฉบับปี 2474 และ 2478 ทั้งนี้นอกจากจะมีการเปลี่ยนชื่อหนังสือแล้ว แม้เนื้อหาหลักจะไม่เปลี่ยนจากฉบับพิมพ์ พ.ศ.2474 และ 2478 แต่การตั้งชื่อบทเปลี่ยนไป โดยจะมีชื่อ “ไทย” นำหน้าเฉพาะกลุ่มไทยในดินแดนสยาม บ่งบอกความสัมพันธ์กับรัฐชาติสมัยใหม่ และตัดบทเรื่องจีน จำนวนบทจึงมีเพียง 16 บท

การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญของงานเรื่อง “งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย” ของหลวงวิจิตรวาทการ ที่พิมพ์ใน พ.ศ. 2499 และ 2504 แม้งานชิ้นนี้จะไม่ใช่งานแปลของหลวงนิเทศน์นิสรศักดิ์ แต่ก็นำเนื้อหาไปใช้จำนวนมาก พร้อมทั้งเขียนเนื้อหาขยายความเพิ่มเติม เนื้อหาในคำนำระบุอย่างชัดเจนถึงการนำเนื้อหาของหนังสือไปใช้ประโยชน์ต่อการสร้างชาตินิยม (หลวงวิจิตรวาทการ, 2504, คำนำ) ความว่า

เมื่อได้ตั้งกรมประมวลข่าวกลางขึ้นแล้ว งานอันหนึ่งที่ได้ตกมาอยู่ในหน้าที่ของกรมนี้ และเป็นงานที่มีมาบ่อย ๆ คือเรื่องความเคลื่อนไหวของชนเชื้อชาติไทยนอกราชอาณาจักรไทย ซึ่งมีเรื่องมาให้กรมนี้ต้องศึกษาพิจารณาทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมอยู่เสมอ บางเรื่องเป็นปัญหาที่อาจจะให้คุณหรือให้โทษแก่ประเทศไทยของเราเองก็ได้ ในขณะที่ต้องศึกษาพิจารณาปัญหาเหล่านี้กรมประมวลข่าวกลางได้มาคิดคำนึงว่าน่าจะมีการสอบสวนค้นคว้าเรื่องชนเชื้อชาติไทยนอกราชอาณาจักรไทยให้ละเอียดขึ้นอีกสักหน่อย โดยรวบรวมสืบค้นหลักฐานอันจะแสดงถึงความเป็นมาของชนชาติไทยนี้ขึ้นให้เรามีพื้นความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและการสืบเชื้อชาติของไทยเราเองให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่มีคุณค่าอย่างสำคัญสำหรับประเทศชาติของเรา ซึ่งในเรื่องนี้ฯพลฯจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี มีความปรารถนาแรงกล้าในอันที่จะได้เห็นชาติไทยมีความเจริญเป็นปึกแผ่นมั่นคงอยู่ในสากลจักรวาลตลอดไป

ต่อมาใน พ.ศ. 2512 มีการรวมหนังสือเรื่อง “ไทย” และงานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทยมาพิมพ์รวมกัน โดยใช้ชื่อว่า “ประมวลเรื่องชนชาติไทย” ผู้จัดพิมพ์อธิบายวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้ (ประมวลเรื่องชนชาติไทย, 2512)

การที่ตกลงเลือกหนังสือว่าด้วย “ชนชาติไทย” ขึ้นประมวลพิมพ์เป็นปฐมฤกษ์ ครั้งนี้ มีเหตุผลประกอบอยู่หลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือว่า เรื่องชนชาติไทย ซึ่งแท้จริงเป็นประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษพวกเราชาวไทยเอง แทนที่จะเป็นเรื่องซึ่งได้รู้กันแพร่หลายตามที่ควรจะเป็นก็กลับตรงกันข้าม โดยเฉพาะหนังสือรวมสองเล่ม ที่นำมาประมวลลงพิมพ์ไว้ด้วยกันในหนังสือเล่มนี้เกือบจะกล่าวได้ว่าไม่มีแพร่หลายเลย คือหนังสือเรื่อง “ชนชาติไทย ผู้เป็นพี่ของจีน” ของศาสตราจารย์ วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ นั้นฉบับภาษาอังกฤษซึ่งพิมพ์ขึ้น

จำนวนน้อยไม่มีจำหน่ายมาช้านานแล้ว ฉบับแปลออกเป็นภาษาไทยนั้นแล้ว เท่าที่ทราบก็ได้พิมพ์ขึ้นเพียง ๔ ครั้ง แต่แต่ละครั้งจำนวนจำกัด ส่วนหนังสืออีกเล่มหนึ่งคือเรื่อง “งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย” โดยพันเอก คุณหลวงวิจิตรวาทการในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งปลัดบัญชาการนั้นแล้ว ก็ทำสำหรับใช้ราชการของกรมประมวลข่าวกลาง และแม้ทางราชการจะได้พิมพ์ขึ้นเป็นเล่มจำนวนหนึ่ง แต่ก็หาได้นำออกจำหน่าย หรือจ่ายแจกให้แพร่หลายทั่วไปไม่ฉะนั้นการที่กรมประมวลข่าวกลางได้กรุณาอนุญาตให้พิมพ์หนังสือ... จึงนับว่าได้ส่งเสริมคุณค่าของเรื่อง “ชนชาติไทย”

ทั้งนี้การพิมพ์ในครั้งนี้เนื้อหาและโครงสร้างมีการเปลี่ยนแปลง โดยนำเนื้อหา “ไทย” ที่เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยมาไว้ในส่วนต้น และใช้คำเรียกชื่อตามนโยบายรัฐในสมัยนี้ คือ “ไทยยวน หรือไทยพายัพ” “ไทยลาวในอินโดจีน” “ไทยจีนในเชียงตุง” แล้วจึงตามด้วยพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกลออกไป รวมถึงไม่มีเนื้อหาที่ว่าด้วย “สยาม” ด้านเนื้อหาได้ตัดเนื้อหาเดิมตามต้นฉบับเรื่อง “ไทย” ออกเป็นจำนวนมาก และเพิ่มเติมเนื้อหาเข้าไป เช่นกล่าวถึงการเปลี่ยนชื่อ “ลาว” มาเป็น “พายัพ” โดยใส่คำอธิบายว่า “ข้าพเจ้าจะขอแนะนำชื่อใหม่ ชื่อเก่าชีวิตเก่าของเขาในนามลาวนั้น ได้ล่วงพ้นมานานแล้ว” (ประมวลเรื่องชนชาติไทย, 2512, หน้า 10) รวมถึงให้เหตุผลโดยสรุปไว้ว่า

แคว้นที่กล่าวนี้ บัดนี้เรียกว่ามณฑลพายัพและชาวชนอันเป็นชนพื้นเมืองของถิ่นนี้แท้จริงมีชื่อว่า “ยวน” (Yuan) เป็น “เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล นามของพวกเราที่เคยใช้ว่า คณะมิสชั้นประจำพวกลาว จึงได้เปลี่ยนเสียใหม่เป็น คณะมิสชั้นแห่งไทยพายัพ และคำว่าพวกลาวเหนือนั้นก็ให้เป็นอันสาบสูญไป ปัจจุบันนี้ดินแดนนั้นก็ได้นามว่า พายัพ

(ประมวลเรื่องชนชาติไทย, 2512, หน้า 10)

งานชิ้นนี้ถึงแม้จะใช้โครงร่างเดิม แต่ไม่อาจกล่าวได้เต็มปากกว่าคืองานชิ้นเดิม เนื่องจากการเพิ่มเติมเนื้อหาโดยการเขียนขึ้นใหม่โดยปราศจากเนื้อหาอ้างอิงในต้นฉบับ

บริบททางประวัติศาสตร์กับการปรับเปลี่ยนตัวบทของ เรื่อง “*The Tai Race : Elder Brother of the Chinese*” สู่งานเขียนชาตินิยม

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีประเด็นศึกษาที่ได้รับความนิยมประการหนึ่งคือนโยบายสร้างชาติด้วยแนวคิดชาตินิยมทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องต่อเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เพื่อต้องการสร้างความแตกต่างให้รัฐภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง รวมถึงเป็นการสร้างอุดมการณ์ของรัฐแบบใหม่ ขึ้นมา (Thak Chaloehtiarana, 1979, pp.XXII-XXIV) จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมีนโยบายชาติในหลากหลายมิติ เช่น การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ ดำเนินมาตรการทางวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยการประกาศใช้รัฐนิยม 12 ฉบับ ชักชวนให้ประชาชนปฏิบัติตามรัฐ เช่น รัฐนิยมฉบับที่ 3 (2 สิงหาคม 2482) เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย ให้เรียกคนในประเทศว่าคนไทย โดยไม่ต้องแบ่งแยกตามเชื้อชาติ ศาสนา หรือถิ่นที่อยู่

เช่น ไทยเหนือ ไทยใต้ และรัฐนิยมฉบับที่ 5 (1 พฤศจิกายน 2482) เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีการกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย นอกจากนั้นรัฐนิยมฉบับที่ 7 ยังชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ เป็นต้น (อนุสรณ์ครบรอบ 100 ปี ๗๗ จอมพล ป. พิบูลสงคราม, 2540, หน้า 364-368)

จากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม จะพบลักษณะเด่นที่น่าสนใจ 2 ประการ ประการแรก คือ เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่อ้างอิงอยู่กับอุดมการณ์เรื่องสามเสาหลัก คือชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ที่เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สะท้อนให้เห็นว่าแม้รัฐบาลของกลุ่มผู้นำในระบอบใหม่จะดำเนินนโยบายเพื่อลดอิทธิพลของกลุ่มอำนาจเก่า แต่ก็รับอิทธิพลทางความคิดและอุดมการณ์บางอย่างมาปรับใช้ แสดงให้เห็นความซับซ้อนและเลื่อนไหลของอัตลักษณ์แห่งชาติของไทย แต่ขณะเดียวกันก็ทับซ้อนกันเพราะประกอบสร้างขึ้นจากหลากหลายแนวคิดอุดมการณ์ตามบริบทของแต่ละยุคสมัย (Craig Reynolds, 2005, pp. 26-27) ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยที่สร้างขึ้นโดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม คือความรักในความก้าวหน้าและควมมีอารยธรรมของคนเชื้อชาติไทย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2545, หน้า 75-78.) ที่เป็นลักษณะเฉพาะของ “เชื้อชาติไทย” ซึ่งได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางการเมืองในนโยบายชาตินิยมรวมเชื้อชาติไทย (Pan-Thai) เพื่อสร้างมหาประเทศมหาอาณาจักรไทย (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2563, หน้า 183-185) ในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามอินโดจีน ที่มีการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสและผนวกรัฐฐานเข้ากับสยามและตั้งชื่อใหม่ว่าสหราชอาณาจักรไทย การเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างคนไทยในประเทศไทยและกลุ่มคนไทที่อาศัยอยู่ในรัฐเพื่อนบ้านดังที่ระบุไว้ใน The Tai Race จึงสร้างความชอบธรรมทางการเมืองได้ ทั้งนี้แนวคิดมหาประเทศ มหาอาณาจักรไทยแพร่หลายในกลุ่มผู้นำไทยสัมพันธ์กับบริบทการเมืองระดับโลก โดยเฉพาะการขยายอำนาจทางทหารของเยอรมนีและญี่ปุ่น ที่ประเทศเล็กต้องถูกกลืนโดยประเทศใหญ่ รัฐจึงมุ่งปลุกกระตมมวลชนให้ตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของชนชาติไทย และดำเนินการ “เรียกร้องดินแดน” ที่เสียไปในช่วงการแข่งขันกับอาณานิคม โดยการแจกจ่ายแผนที่ที่แสดงความยิ่งใหญ่ของชนชาติไทย และเนื้อหาทางเขียนเกี่ยวกับชนชาติไทยอันยิ่งใหญ่ได้รับการส่งเสริมให้พิมพ์เผยแพร่

เมื่อสิ้นสุดยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยเข้าสู่บริบทยุคสงครามเย็น ตั้งแต่ทศวรรษ 2490 เกิดการแข่งขันกันระหว่างโลกเสรีนิยมและคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาให้เป็นตัวแทนในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่กำลังขยายอิทธิพลเข้ามายังดินแดนรอบประเทศไทย รวมถึงดินแดนของ “ชนชาติไทย” ทหารจึงขึ้นมามีอิทธิพลทางการเมือง ภายใต้บริบทดังกล่าว แนวคิดการสร้างมหาประเทศ มหาอาณาจักรไทยได้ฟื้นสมัยไป แต่แนวคิดชาตินิยมกลับได้รับการส่งเสริมให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของการเสริมสร้างอำนาจรัฐให้แข็งแกร่ง รัฐสร้างเอกภาพภายในให้ประชาชนยอมรับ “ความเป็นไทย” ทั้งด้านภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมอย่างเข้มข้น (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2563, หน้า 236-240) โดยหลวงวิจิตรวาทการที่มีบทบาทในการสร้างนโยบายชาตินิยมทางวัฒนธรรมจากยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังคงมีบทบาทต่อมาถึงยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เปลี่ยนเป้าหมายจากชาตินิยมเพื่อรวมเผ่าไทยมาเป็นชาตินิยมที่กำหนดขอบเขตด้วยเขตแดนรัฐไทย ดังกรณีของการแปล The Tai Race ในปลายทศวรรษ 2490 เป็นต้นมาที่ลดเนื้อหาเดิมตามต้นฉบับลงและเพิ่มเติมเนื้อหาที่จะส่งเสริมความเป็นเอกภาพให้แก่คนในประเทศ ยกย่องคนไทย และเน้นความเป็นไทยด้วยกัน ดังการเพิ่มเนื้อหา ยกย่องชาวพม่า

เมืองไทยยามเมื่อครั้งยังรุ่งเรืองอยู่นั้น ผู้คนคงจะมั่งคั่ง และมีช่างฝีมือดีเป็นอันมากเป็น ที่ทำให้โบราณวัตถุเหล่านั้นถาวรมั่นคงมาจนทุกวันนี้ได้ ทั้งนี้ย่อมแสดงว่าครั้งนั้นผู้คนคงจะมั่งคั่งและมีช่างฝีมือเลิศเป็นอันมาก

(ประมวลเรื่องชนชาติไทย, 2512, หน้า 12)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

งานเขียนเรื่อง The Tai Race ของวิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ มีวัตถุประสงค์ของการแต่งเพื่อบันทึกเรื่องราวการเผยแผ่ศาสนาในกลุ่มคนไท เนื้อหาเต็มไปด้วยประสบการณ์การทำงานในภาคสนาม ที่แสดงให้เห็นการอุทิศตัวเพื่อความสำเร็จจะต้องเผชิญกับความยากลำบากแสนสาหัส ผู้อ่านหลักของหนังสือเล่มนี้มิใช่ชาวไทยในสยามหรือชาวไทพื้นเมืองกลุ่มอื่น ๆ ที่ปรากฏตัวในหน้าหนังสือ แต่กลับเป็นกลุ่มชาวคริสต์ในสหรัฐอเมริกาและกลุ่มคณะกรรมการในองค์กรให้ทุนแก่มิชชันนารีมาเผยแผ่ศาสนายังดินแดนโพ้นทะเล เนื้อหาที่ดอดด์ให้ความสำคัญอย่างยิ่งคือลักษณะร่วมทางภาษาของกลุ่มคนไทที่อาศัยในดินแดนอันกว้างใหญ่ตามที่ระบุในหนังสือ ครอบครัวอาณาบริเวณของสี่รัฐชาติ ได้แก่ สยาม พม่าของอังกฤษ จีน และอินโดจีนของฝรั่งเศส ดังนั้นมิชชันนารีของมิชชันลาวซึ่งใช้ภาษา “ลาว” เป็นสื่อกลางในการเผยแผ่ศาสนา ทั้งการเทศนาและการพิมพ์คำสอนแจกจ่ายจึงเป็นผู้ที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะทำหน้าที่นำสารจากพระเจ้าไปเผยแพร่ในกลุ่มคนไท The Tai Race จึงเน้นย้ำเสมอถึงความสำคัญของกลุ่มคนที่พูดภาษาไทย และเมื่อมีคนไทตามชุมชนที่ดอดด์ไปเผยแผ่ศาสนา มาแสดงความสนใจต่อการเทศน์หรือสิ่งพิมพ์คำสอน ดอดด์จะแสดงออกถึงความยินดีอย่างยิ่งยวด เป็นสัญญาณที่พระเจ้าส่งสารมาให้มิชชันนารีมุ่งมั่นทำหน้าที่รับใช้พระองค์ต่อไป ดังข้อความตอนหนึ่งเมื่อดอดด์ไปพบคนไทในยุন্নานว่า

It would have been a great pleasure to go south and meet you and have a talk about the work, especially to get some information about the Tai books. Alas, this is impossible, for we are short handed, building is in progress... The Lord will lead us on step by step, as one's heart is troubled by the darkness of these Tai.

(William Clifton Dodd, 1996, p.33)

ความมุ่งมั่นของดอดด์ในการขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังคนที่พูดภาษาตระกูลไทได้รับการตอบสนองจากคณะองค์กรมิชชันนารีที่สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนพันธกิจของลาวมิชชัน จนกระทั่งนำไปสู่การเปิดสถานีเชียงตุง (Kengtung Station) และดอดด์ได้รับแต่งตั้งให้ไปประจำการเมื่อปี 2447 อย่างไรก็ตาม สามปีต่อมาเมื่อสถานีที่เชียงตุงต้องยุติบทบาทลงเพราะข้อโต้แย้งเรื่องสิทธิในการเผยแผ่ศาสนา กับกลุ่มนิกายแบปติสต์ที่เผยแผ่ศาสนาคริสต์ในเขตแดนของพม่า ดอดด์จึงได้ย้ายกลับมาประจำที่เชียงราย เหตุการณ์การปิดสถานีเชียงตุงสร้างความผิดหวังให้แก่ดอดด์มาก แต่ยังไม่ละทิ้งความประสงค์ที่จะขยายงานพันธกิจไปสู่กลุ่มคนไท (Herbert Swanson, 1982, pp.60-62) การเดินทางสำรวจไปยังดินแดนที่มีกลุ่มคนไทอยู่อาศัยจึงเป็นความสนใจของดอดด์สืบมา ทั้งยังเป็นวิธีการที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่ามีคนที่พูดภาษาไทยอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อให้การเปิดสถานีพันธกิจในดินแดนของคนกลุ่มนี้ได้รับการอนุมัติแม้จะไม่ได้เป็นเมือง

ในเขตแดนของสยามก็ตาม จนกระทั่งความปรารถนาของดอดด์ประสบความสำเร็จเมื่อมีการอนุมัติให้เปิดสถานี่เชียงรุ่งและดอดด์ได้รับการแต่งตั้งไปประจำที่เชียงรุ่ง

จึงอาจกล่าวได้ว่างานเขียนชิ้นนี้บ่งบอกตัวตนความเป็นมิชชันนารี และการเล่าเรื่องคนไทยไปยังกลุ่มผู้อ่านที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ศาสนาในสหรัฐอเมริกาเพื่อยืนยันความชอบธรรมในการขยายงานพันธกิจออกไปนอกเหนือเขตแดนของสยาม เพราะใช้เหตุผลเรื่องภาษาพูดและภาษาเขียนของกลุ่มคนไทยที่ใกล้เคียงกัน มิชชันนารีเพรสไบทีเรียนที่ทำงานกับคนที่พูดและเขียนภาษาไทยและล้านนาที่มีความเข้าใจต่อคนกลุ่มนี้ดีอยู่แล้วจึงเหมาะสมที่จะเข้าไปขยายงานพันธกิจในดินแดนของกลุ่มคนที่พูดภาษาไทยโดยไม่ถูกจำกัดขอบเขตภายใต้อำนาจของรัฐบาลที่ปกครองดินแดนของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ตัวบทของ The Tai Race จึงทำหน้าที่สร้างเงื่อนไขให้เกิดสังคมของชาวคริสต์ที่สนับสนุนการทำงานของมิชชันนารีให้ขยายชุมชนชาวคริสต์ หนังสือนี้จึงทำหน้าที่เป็นสื่อที่สร้างปริมณฑลสาธารณะในกลุ่มชาวคริสต์ให้สำนึกถึงบทบาทหน้าที่ที่จะสนับสนุนการเผยแผ่ศาสนาให้ชาวพื้นเมืองในดินแดนมิติทางไกลที่ได้รับแสงสว่าง

ในขณะที่ในทศวรรษ 2470-2480 ตัวบทของ “ชนชาติไทย” และ “ไทย” ที่ตัดเรื่องของการเผยแผ่ศาสนาของมิชชันนารีออก และเน้นภาษาที่สื่อสารถึงความเป็นชาติ เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เอื้อให้การสถาปนาเชื้อชาติไทยให้เป็นใหญ่ แม้จะไม่ประสบความสำเร็จทางการเมืองและต้องยุติการขยายดินแดนของ “คนเชื้อชาติไทย” ลงเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่กลับปรากฏอิทธิพลของแนวคิดความยิ่งใหญ่ของคนเชื้อชาติไทยในนโยบายชาตินิยมทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมอย่างกว้างขวางรวมไปถึงภาคเอกชน ปฏิบัติการหลายรูปแบบจึงถูกนำมาใช้ อาทิ การใช้สื่อวิทยุของกรมโฆษณาการและใช้หนังสือพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์ ดังการออกอากาศปาฐกถาของผู้แทนราษฎรจังหวัดต่าง ๆ ที่นำเสนอเรื่องราวความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรมความเป็นมาของจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย เผยแพร่ให้ประชาชนชาวสยามได้รู้จักบ้านเมืองของตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้คนที่อยู่ต่างที่ต่างถิ่นกันจะได้สำนึกว่าทุกคนล้วนแล้วแต่เป็นคนไทยด้วยกัน ดังการกล่าวถึงความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ระหว่างไทยเหนือและไทยสยามในภาคกลางผ่านความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างพ่อขุนรามคำแหง กษัตริย์แห่งสุโขทัยและพญามังราย กษัตริย์แห่งเชียงใหม่ (ปาฐกถาของผู้แทนราษฎรจังหวัดต่าง ๆ, 2539, หน้า 32) ความว่า

ถ้าพิจารณาตามประวัติศาสตร์อย่างละเอียดแล้วพลเมืองคงเป็นชาติไทย
อย่างเดียวกัน หาได้เป็นลาวอย่างบางคนเข้าใจไม่ คือต่างเป็นไทยด้วยกันนั่นเอง
แต่หากต่างฝ่ายต่างแยกย้ายกันอยู่ นานเข้าภาษาที่พูดและขนบธรรมเนียม
ประเพณีก็ต่างกันไปบ้าง

นอกจากนี้รัฐยังต้องการสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันให้แก่คนในชาติ โดยการสลายความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนที่อยู่ต่างภูมิภาคกัน ซึ่งส่งผลให้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของไทยถูกละเลยและปกปิดไว้ภายใต้ความเป็นวัฒนธรรมแบบ “ไทย” ที่เป็นหนึ่งเดียว โดยการเชื่อมโยงอดีตของไทยให้มีรากเหง้าความเป็นมาร่วมกัน เพื่ออธิบายปัจจุบันให้เป็นกลุ่มเดียวกัน (พระปัญญานันทะ, 2498, หน้า 157) ดังคำอธิบายว่า

ชาวเหนือเป็นไทยแท้ ไม่มีเลือดชาติอื่นปะปน เพราะชาวไทยใหญ่ จีน ลื้อ ที่อพยพเข้ามาอยู่ร่วมกันนั้นก็คนไทยเราเอง คนไทยภาคกลางเสียอีกที่มีเลือดผสมของชาติอื่น ชาวเหนือทุกคนต่างคิดว่าตนเป็นคนไทยแท้ และไม่พอใจที่มีผู้เรียกเขาเป็น “ลาว” (ชาวเหนือ) เรียกตนเองว่าเป็น “คนเมือง” อันหมายถึงผู้ถึงแล้วซึ่งความเจริญ ไม่ใช่คนป่าเถื่อน

การเชื่อมโยงคนในภาคเหนือเข้ากับคนในภาคกลางจะมีลักษณะการยกย่องวัฒนธรรมของคนเมืองว่ามีความ “แท้” และ “ดั้งเดิม” มีสถานะเป็นตัวแทนวัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งเป็นภาพที่แสดงถึงความโหยหาอดีตดั้งเดิมในจินตนาการ (Chai-anan Samudavanija, 1991, p.72) ที่ยังมีความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ดังการประกาศห้ามกินหมากเพราะนำความเสื่อมเสียมาสู่ประเทศ ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น การเคี้ยวหมากมีลักษณะเหมือนวัวควายเคี้ยวเอื้อง การเคี้ยวหมากทำให้บ้านเมืองสกปรกจากการคายและบ้วนน้ำหมาก และ “การกินหมากมิใช่ชนบระเพณีดั้งเดิมของไทยเมื่อครั้งอยู่นะ (ณ) ที่ดินแดนตอนใต้ของจีน แต่เมื่อเราร่นลงมายังดินแดนสุวรรณภูมิ เรามารับเอาชนบระเพณีการกินหมากจากชนชาติที่มีวัฒนธรรมต่ำกว่าเรา” (ประมวณวัธนธัมแห่งชาติ, 2486, หน้า 78-80)

ทั้งนี้แนวนโยบายของรัฐจะเปลี่ยนแปลงจากการสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่มหาอาณาจักรไทยไปสู่ “การสร้างความเป็นไทย” ในปลายทศวรรษ 2490- 2510 เพื่อความเข้มแข็งภายในของรัฐในยุคสงครามเย็น และตัวบทของ “ชนชาติไทย” และ “ไทย” จะเปลี่ยนแปลงไปโดยเน้นการเสริมแต่งเรื่องกลุ่มคนไทยภายในประเทศดังกรณีการตัดเนื้อหาและไปรวมพิมพ์กับงานเขียนของหลวงวิจิตรวาทการ แต่การพิมพ์งานแปลจาก The Tai Race ฉบับเดิมก่อนจะตัดทอนเนื้อหา ยังคงดำเนินควบคู่ไปด้วย โดยหน่วยงานราชการด้านการศึกษาและเอกชน เช่น ไทย ฉบับพิมพ์ 2503, 2504, 2511 และชนชาติไทย ฉบับพิมพ์ 2520 และ 2562 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าตัวบทที่งานเหล่านี้สื่อสารออกมาทั้งช่วยสร้างพื้นที่ของชุมชนชาติ และทำหน้าที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของอุดมการณ์ชาตินิยม ที่ครอบคลุมคุณลักษณะตัวตนของชาตินิยมไทย ที่ประกอบขึ้นการสร้างความเป็นไทย และอธิบายการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนต่างกลุ่มในสังคมไทย และการปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ภายนอก (ธงชัย วินิจจะกูล, 2552, หน้า 187)

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

เมื่อพิจารณาจากความนิยมจัดพิมพ์ “ชนชาติไทย” และ “ไทย” จะพบภาคส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ดังกรณีการแปล The Tai Race ลงในวารสารวิทยาสาร และเมื่อพิมพ์รวมเล่มก็เป็นการจัดพิมพ์โดยบุคคลทั่วไปควบคู่กับการพิมพ์โดยรัฐ เช่น การพิมพ์เป็นหนังสืองานศพใน พ.ศ.2474, 2478, 2511 และ 2512 เป็นต้น สะท้อนให้เห็นความกระตือรือร้นของกลุ่มคนต่าง ๆ แม้มิใช่แนวนโยบายการบังคับจากรัฐ จึงน่าสนใจว่าการตอบสนองต่องานเขียนทางชาติพันธุ์วรรณานี้ มีใช่แค่เพียงกรณีของ The Tai Race เกิดขึ้นจากกระบวนการใด การศึกษาในกลุ่มสามัญชนจะทำให้เห็นพลวัตการเปลี่ยนแปลงความคิดและมโนทัศน์ของสังคม และเป็นประเด็นที่ควรศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- คริส เบเกอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2563). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: มติชน
- คำชี้แจงของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่องโทษของการกินหมาก. (2486). ใน *ประมวลวัฒนธรรมแห่งชาติ*. (หน้า 75-81). พระนคร: กรมโคสนาการ.
- ฉลอง สุนทรวาณิช. (2533). *ถิ่นกำเนิดชนชาติไทย : สมมติฐานของนักวิชาการตะวันตก*. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี 2533 เรื่อง ชนชาติไทย : คำถามที่ต้องช่วยกันตอบ วันที่ 18-19 ตุลาคม 2533 ณ ห้อง 116 ตึกอักษรศาสตร์ 1 คณะอักษรศาสตร์ และห้องประชุมสารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. มปท.
- ชาลี เอื้อโพธิ์. (2555). *ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างมิชชันนารีอเมริกันกับกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมเชียงใหม่ พ.ศ. 2410-2484*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- เตือนใจ ไชยศิลป์. (2539). *ลัทธิในการรับรู้ของชนชั้นปกครองสยาม พ.ศ. 2437-2476*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ
- ทองแถม นาถจำนง. (2552). *“ชนชาติไทย” ของหมอดื้อดัดในการรับรู้ของคนไทย*. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง : จดหมายเหตุ-ประวัติศาสตร์-นิเวศวิทยา-ชาติพันธุ์ วันที่ 26-27 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงแรมเวียงอินทร์ จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2552). อ่าน Imagined Communities ของ Benedict Anderson หรือ IC ของ “ครูเบ็น”. *วารสารศิลปศาสตร์*. 9(1), 163-188.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2552). *จดหมายเหตุของหมอดื้อดัดในการรับรู้ของคนไทย*. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง : จดหมายเหตุ-ประวัติศาสตร์-นิเวศวิทยา-ชาติพันธุ์ วันที่ 26-27 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงแรมเวียงอินทร์ จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (2533). *การถ่ายทอดวิทยาการตะวันตกในสังคมไทย : ศักยภาพของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ระหว่าง พ.ศ. 2371-2411*. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (2550). *มิชชันนารีอเมริกันกับการสร้างชุมชนชาวคริสต์ในล้านนาช่วงสมัยของการปรับเปลี่ยนทางสังคม พ.ศ.2410 – 2467*. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ประมวลเรื่องชนชาติไทย*. (2512). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- ปาฐกถาของผู้แทนราษฎรจังหวัดต่าง ๆ*. (2539). กรุงเทพฯ: สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- ปัญญานันทะ, พระ. (2498). คำโพธิ์. ใน *ชุมนุมปาฐกถาของภิกษุปัญญานันทะ เล่ม 2*. (หน้า 154-207). พระนคร: คลังวิทยา.
- แมคคิลวารี, เดเนียล. (2544). *กึ่งศตวรรษในหมู่คนไทยและคนลาว : อัตชีวประวัติของศาสตราจารย์เดเนียล แมคคิลวารี ดี.ดี*. กรุงเทพฯ: มติชน
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2545). *ความเปลี่ยนแปลงในการสร้างชาติไทยและความเป็นไทยโดยหลวงวิจิตรวาทการ*. กรุงเทพฯ: มติชน

- หลวงนิเพทย์นิติสรณ์. (2467). ไทยในมณฑลเสฉวนและไกวเจา. *วิทยาสาร*, 25(3), 159-175.
- หลวงนิเพทย์นิติสรณ์. (2468). ไทยในมณฑลยูนนานและกวางซี (ต่อ). *วิทยาสาร*, 25(11), 784-814.
- หลวงนิเพทย์นิติสรณ์. (2474). *ชนชาติไทย*. มปท.
- หลวงนิเพทย์นิติสรณ์. (2482). *ไทย*. พระนคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลวงนิเพทย์นิติสรณ์. (2483). *ไทย*. พระนคร: กระทรวงการต่างประเทศ.
- หลวงนิเพทย์นิติสรณ์. (2520). *ชนชาติไทย*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2499). *งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย: ทำสำหรับใช้ในราชการของกรมประมวล
ข่าวกลาง*. พระนคร: โรงพิมพ์ตำรวจ.
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2504). *งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย*. พระนคร: กรมประมวลข่าวกลาง.
- อนุสรณ์ครบรอบ ๑๐๐ ปี ๖๖๖ จอมพล ป. พิบูลสงคราม. (2540). กรุงเทพฯ: ศูนย์กลางทหารปืนใหญ่.
- อุ้นใจ ปฎิมาประกร. (2549). *บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันในการจัดการศึกษาศรีไทย: กรณีศึกษา
โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ระหว่าง พ.ศ. 2417-2500*. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- Anderson, Benedict. (2006). *Imagined communities: reflections on the origin and spread
of nationalism*. London; Verso, 2006
- Chaisingkananont, Somrak. (2012). Notion of Ethnicity as State, Ethnology, and the
Zhuang. *Journal of Sociology and Anthropology*. 31(2), 13-52.
- Chaloemtiarana, Thak. (1979). *Thailand: The Politics of Despotic Paternalism*. Bangkok:
Thammasart University Press.
- Conroy-Krutz, Emily. (2015). *Christian Imperialism: Converting the World in the Early
American Republic*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Dodd, William Clifton. (1996). *The Tai Race -The Elder Brother of the Chinese*.
Bangkok: White Lotus.
- Ivarsson, Soren. (2008). *Creating Laos: The Making of a Lao Space Between Indochina and
Siam, 1860-1945*. Copenhagen: NIAS Press.
- Reynolds, Craig. (2005). "Nation and State in Histories of Nation Building, WITH Special
Reference to Thailand." in *Nation-Building: Five Southeast Asian Histories*.
(pp. 21-38). Singapore: Singapore University Press.
- Samudavanija, Chai-anan. (1991). "State-Identity Creation, State-Building and Civil Society." in
National Identity and Its Defenders: Thailand, 1939-1989. (pp.50-70). Clayton:
Centre of Southeast Asian Studies, Monash University.
- Swanson, Herbert. (1982). The Kengtung Question: Presbyterian Mission and Comity in
Eastern Burma, 1896-1913. *Journal of Presbyterian History* 60(1), 59-79.